

Приватний вищий навчальний заклад «Медико-Природничий Університет»

м. Миколаїв

СИЛАБУС

Навчальна дисципліна	Основи психосоматики та генетична психологія
Освітньо-професійна програма	Психологія
Освітньо-професійний ступінь	Перший (бакалаврський)
Спеціальність	053 Психологія
Галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
Статус дисципліни	Обов'язкова
Форма навчання	Очна
Рік навчання/семестр	IV рік, семестр 8
Кількість кредитів ECTS/ Обсяг	Кредитів 4 усього годин 120 лекцій 28 семінарські 28 самостійна робота 64
Викладач ПП	
Е-mail, контактний телефон викладача	
Посилання на сайт	
Консультації	За графіком впродовж навчального року
Анотація до курсу	Навчальна дисципліна «Основи психосоматики та генетична психологія» поглиблює теоретичні знання студентів та практичні вміння з таких дисциплін як «Клінічна та медична психологія», «Психодіагностика», «Реабілітаційна психологія» та ін.; формує навички психологічної діагностики та психотерапії психосоматичних розладів; розвиває вміння здійснювати просвітницьку та профілактичну діяльність психолога в умовах закладів освіти та лікувально-профілактичних закладів.
Мета та завдання курсу	Мета курсу – ознайомлення студентів з базовими принципами, поняттями психосоматики; розкриття змісту, причин, механізмів, проявів та наслідків психосоматичних захворювань; формувати у майбутніх психологів навичок діагностичної, профілактичної та психологічної допомоги психосоматичним хворим, а також познайомити студентів з деякими питаннями генетичної психології, яка досліджує індивідуальні особливості психічної діяльності людини, зумовлені спадковими факторами. Завдання курсу: – розкрити змісту базових теоретичних засад психосоматики; – ознайомити студентів з аспектами прояву різних психосоматичних захворювань, чинниками та механізмами їх виникнення;

		– ознайомити з психологічними методами діагностики та психотерапії психосоматичних хворих.
Програмні результати навчання		
Під час вивчення дисципліни «Основи психосоматики та генетична психологія» у студентів мають сформуватися наступні компетентності:		
Загальні:		
ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.		
Фахові:		
ФК 08. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).		
ФК 09. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.		
ФК 12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.		
У ході вивчення навчальної дисципліни можливо досягнути таких програмних результатів:		
ПРН 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання .		
ПРН 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань для розуміння спеціальних розділів психології з метою майбутньої спеціалізації та освоєння міждисциплінарного зв'язку.		
ПРН 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу літературних джерел, включаючи спеціальну термінологію для проведення дослідження.		
ПРН 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, відстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до особливостей співрозмовника в умовах міжособистісної взаємодії.		
ПРН 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.		
ПРН. 19. Враховувати індивідуальну варіативність становлення людини як індивіда, особистості, суб'єкта діяльності.		
Зміст курсу		
№ з/п	ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ	Кількість годин
1	Тема 1. Загальна характеристика психосоматики	2
2	Тема 2. Моделі виникнення психосоматичних розладів	2
3	Тема 3. Психосоматичні порушення харчової поведінки та захворювання шлунково-кишкового тракту	2
4	Тема 4. Психосоматика органів дихання, серцево-судинної та опорно-рухової системи	2
5	Тема 5. Психосоматика ендокринної системи, захворювань шкіри та онкології	4
6	Тема 6. Психовегетативний синдром, психосоматичні аспекти депресії, інфекційних захворювань та головного болю	4
7	Тема 7. Психотерапія психосоматичних хворих	2
8	Тема 8. Психологічні дослідження вербального та невербального інтелекту	4
8	Тема 9. Імунітет і психологічна адаптивність. Вікові аспекти психогенетики	4
	Усього:	28

№ з/п	ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	Кількість годин
1	Тема 2. Моделі виникнення психосоматичних розладів	2
2	Тема 3. Психосоматичні порушення харчової поведінки та захворювання шлунково-кишкового тракту	4
3	Тема 4. Психосоматика органів дихання, серцево-судинної та опорно-рухової системи	4
4	Тема 5. Психосоматика ендокринної системи, захворювань шкіри та онкології	4
5	Тема 6. Психовегетативний синдром, психосоматичні аспекти депресії, інфекційних захворювань та головного болю	4
6	Тема 7. Психотерапія психосоматичних хворих	4
7	Тема 8. Психологічні дослідження вербального та невербального інтелекту	4
8	Тема 9. Імунітет і психологічна адаптивність. Вікові аспекти психогенетики	4
9		
	Усього:	28
№ з/п	ТЕМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	Кількість годин
1	Тема 1. Загальна характеристика психосоматики	8
2	Тема 2. Моделі виникнення психосоматичних розладів	6
3	Тема 3. Психосоматичні порушення харчової поведінки та захворювання шлунково-кишкового тракту	6
4	Тема 4. Психосоматика органів дихання, серцево-судинної та опорно-рухової системи	8
5	Тема 5. Психосоматика ендокринної системи, захворювань шкіри та онкології	6
6	Тема 6. Психовегетативний синдром, психосоматичні аспекти депресії, інфекційних захворювань та головного болю	6
7	Тема 7. Психотерапія психосоматичних хворих	8
8	Тема 8. Психологічні дослідження вербального та невербального інтелекту	8
9	Тема 9. Імунітет і психологічна адаптивність. Вікові аспекти психогенетики	8
	Усього:	64

Пререквізити	Навчальна дисципліна «Основи психосоматики та генетична психологія» поглиблює теоретичні знання студентів та практичні вміння з таких дисциплін як «Психологічна реабілітація» та «Основи психопатології»
Кореквізити	«Клінічна та медична психологія», «Психологічна реабілітація»
Постреквізити	Післядипломне навчання та також закладає фундамент для подальшого засвоєння здобувачами знань та вмінь з циклу дисциплін професійної та практичної підготовки за освітнім рівнем магістр
Методи навчання	Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Основи психосоматики та генетична психологія» • практичні заняття • самостійна робота студентів • робота в наукових бібліотеках та мережі Інтернет.

	Види навчальної роботи студентів: • лекція • практичне заняття • екзамен. З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні дисципліни «Основи психосоматики та генетична психологія» використовуються різноманітні методи навчання, а саме: вербальні (словесні), наочні та практичні методи, які включають в себе як подання матеріалу викладачем (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), так і роботу студентів з книжкою (підручником, довідковою, науково-популярною і навчальною літературою) та глобальною мережею Інтернет, ін. Метод викладання навчального матеріалу визначаються викладачем в залежності від цілей і завдань, виду занять, змісту теми, можливостям (інтелектуальним, психологічним, морально-етичним тощо) студентів, наявним умовам і часу, відведеному для вивчення теми. В ході лекцій використовуються наступні методи: пояснювально-ілюстративний, або інформаційно-рецептивний метод (розповідь, лекція, пояснення, робота з роздатковим матеріалом, підручником, демонстрація та ін.), проблемний метод подачі навчального матеріалу, частково-пошуковий або евристичний методи (викладач розділяє проблему на частини, студенти здійснюють окремі кроки щодо розв'язування під проблем). Під час викладання навчального матеріалу лекції використовується мультимедійна презентація. Перелік методів навчання, що використовуються у процесі вивчення дисципліни: 1) за типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; дослідницький; аналітичний; індуктивний; дедуктивний 2) за основними етапами процесу: формування знань; формування умінь і навичок; застосування знань; узагальнення; закріплення; перевірка 3) за системним підходом: стимулювання та мотивація; контроль та самоконтроль 4) за джерелами знань: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – демонстрація, ілюстрація 5) за рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний; частково-пошуковий; дослідницький; метод проблемного викладання.
Засоби діагностики	Форми поточного контролю: Поточний контроль відбувається впродовж вивчення дисципліни на семінарських заняттях у формі: семінарів-тренінгів та семінарів з самостійною роботою. Форма модульного контролю: письмова модульна

	контрольна робота (теоретичні питання, тестові та практичні завдання). Форма підсумкового семестрового контролю: усний (стаціонарно чи on line) іспит.
Засоби контролю	поточний контроль, підсумковий контроль (іспит)
Перелік питань до підсумкового контролю вивчення курсу	
1. Визначити поняття психосоматики. 2. Історія виникнення психосоматичних теорій і моделей. 3. Поняття алекситимії. 4. Розповісти про стратегії поведінки при стресі. 5. Визначити типи і стратегії копінг-поведінки та стилів поведінки. 6. Алгоритм проведення діагностичної бесіди. 7. Психологічні тести в психосоматичній практиці. 8. Конверсійна теорія З. Фрейда. 9. Модель вегетативних неврозів та векторна теорія Ф. Александера. 10. Психосоматичні медицина А. Данбар. 11. Его-психологія Х. Кохута у психосоматиці. 12. Концепція десоматизації М. Шура. 13. Аналітична психологія К. Юнга у психосоматиці. 14. Тілесно-орієнтована психологія В. Райха у психосоматиці. 15. Неофрейдисти: К. Хорні, А. Адлер та інші. 16. Психофізіологічні концепції: ідеї І.М. Сеченова, Г. Сельє. 17. Психосоматичні захворювання в межах гуманістичних концепцій: К. Роджерс, А. Маслоу. 18. Транзактний аналіз Е. Берна. 19. Біхевіористичний підхід у психосоматиці. 20. Когнітивістський підхід у психосоматиці. 21. Концепція алекситимії П. Сіфеноса. 22. Теорія Я. Морено. 23. Психологічні тести в психосоматичній практиці. 24. Особливості психосоматичних розладів і методів психотерапії у дитячому віці. 25. Картина особистості при психосоматичних порушеннях органів дихання. 26. Методи психотерапії, що застосовуються при лікуванні психосоматичних захворювань органів дихання. 27. Психосоматичні захворювання серцево-судинної системи. Картина особистості. 28. Особливості психотерапії при захворюваннях серцево-судинної системи. 29. Особливості особистості при психосоматичних захворюваннях шлунково-кишкового тракту. 30. Нервова анорексія і булімія. Психосоматичні особливості. 31. Психосоматичний аспект ожиріння. 32. Психосоматичні аспекти хвороб щитовидної залози. Картина особистості. 33. Види і методики психотерапії, що використовуються в роботі з пацієнтами з хворобами щитоподібної залози. 34. Цукровий діабет. Картина особистості і види психотерапії. 35. Картина особистості при психосоматичних захворюваннях шкіри. 36. Психосоматичні захворювання, пов'язані з репродуктивною функцією жінки. Умови виникнення і методи психотерапевтичної допомоги. 37. Психосоматичні захворювання опорно-рухової системи. Картина особистості.	

38. Види головного болю. Особливості особистості та механізм формування больових відчуттів.
39. Методи психотерапії, що застосовуються при функціональних головних болях.
40. Картина особистості і клінічна картина психовегетативних розладів.
41. Психотерапевтичні методи корекції психовегетативних порушень..
42. Психосоматичні аспекти депресивних розладів.
43. Картина особистості та особливості психотерапевтичної роботи з різними формами депресивних розладів.
44. Психосоматичні аспекти інфекційних захворювань. Виникнення і перебіг цих розладів.
45. Особливості психосоматичних порушень при онкологічних захворюваннях.
46. Психічні хвороби похилого віку і спадковість.
47. Визначити поняття генетичної психології.
48. Предмет і завдання психогенетики.
49. Охарактеризуйте відмінності в спадковості біполярної і уніполярної форми депресії.
50. Охарактеризуйте дислексію.
51. Охарактеризуйте синдром порушення уваги в поєднанні з гіперактивністю.
52. Перерахуйте відомі генетично обумовлені фактори ризику алкоголізму.
53. Наведіть приклади генетично-обумовлених дефектів сприйняття смаку. Їх вплив на поведінку.
54. Психогенетика окремих здібностей.
55. Генетичні, вікові й статеві особливості особистості.
56. Назвіть фактори середовища, які впливають на розвиток таланту і здібностей.
57. Наведіть приклад генної мутації, яка пов'язана з підвищеною агресивністю.
58. Охарактеризуйте аносію та внаслідок чого вона виникає.
59. Психогенетика інтелекту.
60. Охарактеризуйте явище емергенеза.
61. Охарактеризуйте ефект Флінна.
62. Фактори середовища можуть впливати на коефіцієнт інтелекту.
63. Охарактеризуйте спадковість коефіцієнта інтелекту.
64. Загальний або генеральний фактор інтелекту.
65. Генетика аутизму.
66. Генетика маніакально-депресивних психозів.
67. Генетика депресії.
68. Генетика шизофренії.
69. Генетика девіантної поведінки.
70. Сучасні проблеми психології індивідуальності, актуальні для психогенетики.
71. Психогенетичні дослідження когнітивних функцій.
72. Психогенетичні дослідження вербального та невербального інтелекту.
73. Ассортативність (невипадковість у шлюбних стосунках).
74. Психогенетичні дослідження поведінки.
75. Особливості поведінки людей з двома Y-хромосомами.
76. Генетична зумовленість низки здібностей.
77. Фенотипові ознаки і психологічна адаптивність.
78. Накопичення низки рецесивних ознак як фактор зниження біологічної і психологічної адаптивності. 8. Конституція і психологічна адаптивність.
79. Стан імунітету і психологічна адаптивність.

80. Емпіричні візуальні ознаки й особливості психологічного реагування.
81. Що вивчає онтопсихогенетика?
82. Онтогенетичні рівні психологічного реагування.
83. Які ви знаєте онтогенетичні рівні психологічного реагування у дитячому віці?
84. Які ви знаєте вікові періоди критичного розвитку в онтогенезі?
85. Гіпотеза Лурія про зниження генетичних впливів на соціально опосередкованих рівнях психологічного реагування.

Політика курсу

Навчальна дисципліна «Основи психосоматики та генетична психологія» є обов'язковою дисципліною для здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програми «Психологія» спеціальності 053 Психологія.

При вивченні навчальної дисципліни «Основи психосоматики та генетична психологія» здобувач виконує завдання згідно з навчальним планом та у відповідності до програми силабусу, що включають відвідування практичних занять, опрацювання інформаційних джерел та літератури, підготовку до занять, підготовку презентацій.

Запізнені завдання (письмові роботи). Здобувачам вищої освіти, які вчасно не мають можливості скласти домашні завдання викладач надає можливість для їх повторного виконання й складання у визначеним ним термін.

Академічна доброчесність. Очікується, що роботи здобувачів будуть їхніми оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують приклади можливої академічної не доброчесності. Виявлення ознак академічної не доброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідування занять. Відвідувати усі види навчальних занять; вчасно інформувати деканат про неможливість відвідувати навчальні заняття, складати (перескладати) екзамени, заліки тощо через поважні причини; подати підтверджувальні документи, що засвідчують поважну причину, яка унеможливила відвідування навчальних занять, складання (перескладання) екзаменів, заліків тощо; ліквідовувати академічну заборгованість у встановлені терміни.

Література. Уся література, яку здобувачі вищої освіти не можуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Здобувачі заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика оцінювання курсу

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни проводиться у вигляді *іспиту* в кінці семестру і дає можливість визначити прикінцевий рівень і якість засвоєння студентами теоретичних знань та практичних вмінь і навичок з даної дисципліни. Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів.

Форми проведення поточного, рубіжного (модульного) контролю та критерії оцінювання.

Поточний контроль відбувається впродовж вивчення дисципліни на семінарських заняттях у формі: семінарів-тренінгів та семінарів з самостійною роботою.

Оцінювання рівня виконання самостійної роботи проводиться на основі перевірки змісту роботи та її захисту у формі доповіді, реферату.

Самостійне завдання перевіряється на відповідність оформлення згідно з вимогами, а також на повноту, ґрунтовність матеріалу, наявність цікавих фактів та прикладів, висновків.

Загальна оцінка за курс складається як алгебраїчна сума оцінок за кожен з трьох модулів: складається з балів, які отримує студент за навчальну діяльність – підготовку та виступи на семінарських заняттях (10 балів) - в межах одного модуля, (за три модулі 30 балів). При цьому загальна кількість балів за поточну роботу не може перевищувати 30 балів.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS. На оцінку завдань модуля I відводиться 5 балів, модуля II – 5 балів, модуля III – 5 балів.

Наприкінці вивчення курсу, формою підсумкового контролю є іспит, який оцінюється від 0 до 40 балів.

Модуль I передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного курсу, виконання практичних робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість балів цього модуля становить 10.

Модуль II передбачає перевірку виконання студентами самостійних завдань. Таким чином, максимально можлива оцінка за виконання модуля 2 становить 30 балів, а також передбачає перевірку підсумкових знань і вмінь студентів шляхом написання контрольних робіт.

Модуль III передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного курсу, виконання практичних робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість балів цього модуля становить 20.

Оцінка за модуль виставляється за виконання студентом 2 контрольних робіт (по кожному із змістових модулів), які передбачають перевірку теоретичних знань. Контрольні роботи оцінюються за 15-бальною шкалою.

Форма підсумкового контролю – іспит на основі суми балів набраних за кожний модуль та складання власне іспиту.

Критерії оцінювання знань студентів при складанні екзамену є:

Кожне питання оцінюється за національною шкалою. В окремих випадках, якщо виникають сумніви в оцінці знань студента або відповідь студента не достатньо повна, позбавлена логічності й визначеності, викладач може задавати додаткові (уточнюючі) питання в рамках білету. Відповіді на додаткові запитання впливають на оцінювання завдань білету.

Розподіл балів, що отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота									Екзамен	Сума
ЗМ 1		ЗМ2					ЗМ3			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9		
Усні та письмові відповіді – 5 Самостійна робота – 5 Контрольна робота – 10										
									40	100

Критерії оцінювання знань студентів при складанні екзамену є:

Кожне питання оцінюється за національною шкалою. В окремих випадках, якщо виникають сумніви в оцінці знань студента або відповідь студента не достатньо повна, позбавлена логічності й визначеності, викладач може задавати додаткові (уточнюючі) питання в рамках білету. Відповіді на додаткові запитання впливають на оцінювання завдань білету.

«Відмінно» - У відповіді повністю розкрито зміст питання. Матеріал викладено логічно, аргументовано, мова є грамотною, науковий стиль викладення матеріалу, вільне володіння термінологічним апаратом дисципліни. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом, що винесено для самостійної роботи.

«Добре» - Відповідь досить повно розкриває зміст питання або розкриває основні (найважливіші) аспекти у запитанні, студент володіє термінологічним апаратом дисципліни. У викладеному матеріалі студент має помилки із аргументацією відповіді, недостатня логічність та послідовність викладення матеріалу. У відповіді продемонстровано високий рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та середній рівень володіння додатковим матеріалом.

«Задовільно» - Відповідь на контрольне питання є неповною, розкриває тільки деякі аспекти навчального матеріалу. Студент припускається помилок у використанні термінології навчальної дисципліни. Рівень володіння матеріалом, що було викладено на лекціях, та додатковим матеріалом є середнім.

«Незадовільно» - У відповіді допущено суттєві помилки, які свідчать про незнання лекційного

матеріалу або обов'язкової літератури; студент слабо володіє термінологією дисципліни. Відповідь практично відсутня, студент демонструє незнання лекційного матеріалу або обов'язкової літератури; не володіє термінологією

ри виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Шкала оцінювання ECTS таким чином:

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

1. Р. М. Білоус Навч. посіб. щодо семінарських занять і самостійної роботи з навчальної дисципліни «Основи психосоматики» Кременчук, 2023.- 85 с.
2. І. М. Грицюк Основи психосоматики: навч. матеріали для студентів Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 27с
3. Андрушко Я. С. Психокорекція: навч.-метод. Посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 211 с.
4. Бондаревич С. М., Пальчинська М. В. Психосоматика та соматопсихіка. Навчально методичні рекомендації з дисципліни «Психосоматика та соматопсихіка» для студентів усіх спеціальностей рівня бакалавр. Одеса : Сімекс-прінт, 2021. 172 с.
5. Кузікова С. Б. Теорія і практика вікової психокорекції: Навч. посібник. Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. С. 259-278.
6. Мозгова Г. П., Ханецька Т. І., Якимчук О. І. Психосоматика: психічне, тілесне, соціальне : хрестоматія. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. 383 с.
7. Осика О. В., Осика К. С. Теорія і практика психокорекційної роботи. Навчальний посібник. Слов'янськ, 2016. 111 с.
8. Практична психосоматика: діагностичні шкали. Навчальний посібник / За заг. ред. О. О. Чабана, О. О. Хаустової. 2-ге видання, виправлене і доповнене. Київ : Видавничий дім Медкнига, 2019. 112 с.
9. Психосоматика: основи психодіагностики та психотерапії: навчальний посібник: [для вищих навчальних закладів] / Л. І. Дідковська. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 264 с.

Допоміжна література:

1. Практикум із групової психокорекції: підручник / С. Д. Максименко, О. О. Прокоф'єва, О. В. Царькова, О.В. Кочкурова. Мелітополь : Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2015. 414 с.
2. Розов В.І. Адаптивні антистресові психотехнології [Текст]: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Кондор, 2005. 278с.
3. Стець В. І. Психосоматика : методичні рекомендації до практичних занять [для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти напряму підготовки «Психологія»]. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. 73 с

Інформаційні ресурси

1. Психогенетика. Електронний ресурс 302 с.

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11478/1/%D0%9F%D0%A1%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%93%D0%95%D0%9D%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%90_2015_%20%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A2%D0%B8%D0%BC%D1%87%D0%B8%D0%BA_%D0%9D%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf

2. Максименко С.Д. Генетична психологія учіння людини: монографія Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. – 206 с.

https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734047/1/1-30_merged.pdf